

кваліфікаційної комісії суддів України в окремих кримінально-правових заборонах (ст. 351, 351-1, 351-2 КК України).

З огляду на зазначене, створення самостійних кримінально-правових норм в окремих статтях КК України для забезпечення кримінальної-правової охорони такої категорії державних діячів як народний депутат, член Рахункової палати, член Вищої ради правосуддя, член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України видається сумнівним. Проблему кримінально-правових посягань у формі перешкоджання діяльності державних діячів слід вирішувати комплексно, зокрема шляхом уніфікації відповідних кримінально-правових заборон та узгодження їх із однорідними складами кримінальних правопорушень.

Література:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [А. М. Бойко, Л. П. Брич, О. О. Дудоров та ін.]; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. [10-те вид., переробл. та доповн.]. Київ: Дакор, 2018. 1360 с.
2. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 р. № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>
3. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n934>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-104>

ПІДСТАВИ ДЕЛЕГУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ІНШОМУ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Воробчак Олег Андрійович

*аспірант кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна*

Підставами доручення здійснення досудового розслідування іншому органу досудового розслідування, в тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу, як вбачається зі змісту абзацу 1 частини 5

статті 36 КПК України, є: 1) неефективність досудового розслідування; 2) наявність об'єктивних обставин, що унеможливають функціонування відповідного органу досудового розслідування чи здійснення ним досудового розслідування в умовах воєнного стану [1].

Неефективність досудового розслідування як підставу доручення здійснення досудового розслідування іншому органу досудового розслідування доцільно визначати, виходячи із протилежного поняття – його ефективності, а також критеріїв, на яких вона ґрунтується. У доктрині кримінального процесу під ефективністю досудового розслідування розуміють застосування всіх передбачених законом заходів для забезпечення всебічного встановлення обставин справи, а як критерії ефективності беруть до уваги незалежність і безсторонність розслідування, його оперативність та розумну швидкість, підконтрольність розслідування громадськості, спрямованість на одержання конкретних результатів тощо [2, с. 138]. Такий підхід значною мірою заснований на практиці ЄСПЛ, у тому числі й у справах, відповідачем в яких була Україна та в яких він неодноразово констатував, що мінімальні стандарти ефективності, визначені практикою Суду, включають у себе вимоги, що розслідування має бути незалежним, безстороннім і підлягати громадському контролю, а компетентні органи влади повинні діяти зі зразковою ретельністю, оперативністю (§ 61 рішення від 31.07.2012 р. у справі «Мута проти України») [3] та розумною швидкістю (§ 33 рішення від 07.05.2015 р. у справі «Холодков і Холодкова проти України») [4]. Розслідування також визнається Судом ефективним у тому розумінні, що воно має призвести до вирішення питань кримінального провадження; результат при цьому є необов'язковим, але обов'язковим є вжиття заходів (§ 176 рішення від 08.11.2005 р. у справі «Гонгадзе проти України») [5].

У практиці Верховного Суду відзначається, що при оцінці ефективності досудового розслідування слід виходити з того, що ефективність досудового розслідування є співвідношенням процесуальних дій, процесуальних рішень, реалізованих учасниками кримінального провадження, а також їх результатів із положеннями КПК, що визначають підстави, умови і порядок їх проведення чи прийняття, з урахуванням оптимальних затрат часу та зусиль на це [6]. При цьому він наводить систему критеріїв ефективності досудового розслідування, виокремлених ЄСПЛ, покладаючи в основу свого підходу їх узагальнення, розроблене С.І. Чернобаєвим [7, с. 150]. Як відзначає Верховний Суд, ЄСПЛ у своїх рішеннях виокремив таку систему критеріїв ефективності досудового розслідування: 1) метою проведення досудового розслідування завжди має бути досягнення завдань кримінального провадження (спрямованість на досягнення завдань кримінального провадження); 2) здійснення досудового розслідування повинно відповідати принципу законності,

зокрема забезпечувати ефективне виконання положень національного законодавства (законність); 3) досудовому розслідуванню має бути притаманна засада публічності (ініціативності органу досудового розслідування), яка полягає в оперативній реакції на вчинене кримінальне правопорушення компетентною особою, яка не залежатиме від волі зацікавлених осіб (публічність); 4) вимога розумної швидкості досудового розслідування, що передбачає здійснення процесуальних дій на цьому етапі судочинства без зайвих затримок, їх своєчасність, відсутність необґрунтованого зупинення кримінального провадження тощо (розумна швидкість); 5) всебічність та повнота застосування заходів, спрямованих на розкриття кримінального правопорушення, яка насамперед, передбачає правильність, послідовність та логічність отримання доказів та оперування ними, обґрунтування процесуальних рішень (всебічність та повнота розслідування); 6) незалежність та неупередженість особи, яка здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення (незалежність та неупередженість); 7) прозорість досудового розслідування, захист прав та інтересів потерпілого та його родичів, що передбачає своєчасне надання їм процесуального статусу, залучення до проведення процесуальних дій, ознайомлення з матеріалами провадження (прозорість); 8) врахування під час досудового розслідування індивідуальних особливостей особи правопорушника, зокрема, його віку, гендерної належності, національності (індивідуалізація); 9) диференціація форм досудового розслідування з метою його оптимізації (диференціація форм розслідування) [6].

Порушення зазначених критеріїв призводить до неефективності досудового розслідування, яка вченими пов'язується, в основному, із: недотриманням строків здійснення досудового розслідування; порушенням процесуального порядку проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, у тому числі істотним порушенням прав і свобод особи під час їх проведення, чи застосування заходів забезпечення кримінального провадження; прийняттям незаконних і необґрунтованих процесуальних рішень; бездіяльністю слідчих органів досудового розслідування, в тому числі систематичним невиконанням вказівок і доручень прокурора; необґрунтованим закриттям кримінальних проваджень; фальсифікацією доказів; використанням у кримінальних провадженнях доказів, які не відповідають вимогам належності, допустимості, достовірності; створенням учасникам кримінального процесу перешкод у реалізації їх прав тощо [8, с. 79]. Тобто неефективність досудового розслідування в будь-якому випадку є наслідком неналежної процесуальної діяльності слідчого, в тому числі допущених ним порушень кримінальної процесуальної форми.

Наявність об'єктивних обставин, що унеможливають функціонування відповідного органу досудового розслідування чи здійснення ним

досудового розслідування в умовах воєнного стану, як підстава доручення здійснення досудового розслідування іншому органу досудового розслідування запроваджена Законом України від 14.04.2022 р. № 2201-IX [9] та здобула схвальну оцінку в доктрині кримінального процесу [10, с. 157-158].

Частина 1 статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII закріплює неприпустимість припинення повноважень органів досудового розслідування в період дії воєнного стану, який, з урахуванням статті 1 цього Закону, може вводитися як в Україні, так і в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності [11]. Водночас, в умовах воєнного стану можуть виникнути обставини об'єктивного характеру, наявність яких призводить до неможливості функціонування органів досудового розслідування чи здійснення ними досудового розслідування. До числа таких обставин, зокрема, належать: тимчасова окупація адміністративно-територіальної одиниці України, у межах якої відповідно до законодавства створений і функціонує відповідний орган досудового розслідування; існування загрози тимчасової окупації адміністративно-територіальної одиниці України, у межах якої він здійснює досудове розслідування; розташування меж адміністративно-територіальної одиниці України, на якій створений і функціонує відповідний орган досудового розслідування, на близькій відстані від району ведення воєнних (бойових) дій або від тимчасово окупованої території (не більше 30 кілометрів) тощо.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Крицька І.О., Макаренко Н.А. Окремі питання визначення підслідності прокурором у кримінальному провадженні. *Juris Europensis Scientia*. 2020. Вип. 3. С. 135-139.
3. Справа «Мута проти України»: рішення Європейського суду з прав людини від 31.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d62.
4. Справа «Холодков і Холодкова проти України»: рішення Європейського суду з прав людини від 07.05.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a66.
5. Справа «Гонгадзе проти України»: рішення Європейського суду з прав людини від 08.11.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_420.
6. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 24.05.2021 р. у справі № 640/5023/19

(провадження № 51-2917кмо20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286253>.

7. Чернобаев С. Міжнародні стандарти ефективного досудового розслідування. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2020. № 1. P. 147-150.

8. Актуальні питання сучасного кримінального провадження: навчально-методичний посібник: електронне видання / Л.І. Аркуша, Ю.П. Аленін, О.О. Торбас та ін. Одеса: Фенікс, 2021. 171 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/16152>.

9. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14.04.2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20>.

10. Мірковець Д.М. Розслідування кримінальних правопорушень слідчими ДБР в умовах воєнного стану. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану: матеріали Науково-теоретичної конференції* (м. Київ, 26 травня 2022 року). К.: Національна академія внутрішніх справ, 2022. С. 155-159.

11. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-105>

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ В УКРАЇНІ

Гальцова Олена Володимирівна

кандидатка юридичних наук,

викладачка кафедри права Національної безпеки та правової роботи

Військово-юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

науковий співробітник

Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності

імені академіка В. В. Сташиса

м. Харків, Україна

Після повномасштабного вторгнення та російської агресії, в Україні було взято у полон тисячі солдат з Російської Федерації, які визнаються військовополоненими. Статус військовополоненого має свої особливості та певні гарантії щодо поводження з ними та при їх засудженні і подальшому